

HABILITÁCIÓS TÉZISFÜZET

Dr. Visontai-Szabó Katalin

2025

HABILITÁCIÓS TÉZISFÜZET

Dr. Visontai-Szabó Katalin

**Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és
Jogtudományi Kar**

Budapest

2025

I. Bemutatkozás

1979-ben születtem Budapesten. Az általános iskola alsó tagozatát a Bakáts téri Általános Iskolában, a felső tagozatot az Irányi Dániel Általános Iskolában (jelenleg Ward Mária Általános Iskola és Gimnázium) végeztem. Középiskolai tanulmányaimat a Leövey Klára Gimnáziumban kezdtem, majd a Budenz József Gimnáziumban érettségiztem. Egyetemi tanulmányaimat 1999-ben a Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Karán kezdtem, az abszolutórium megszerzését követően a jogász diplomát végül a Szegedi Tudományegyetem Állam-és Jogtudományi Karán szereztem meg. Ezt követően Szegedre költöztem. A pszichológus diplomát az SZTE Bölcsészkarán vettem át 2008-ban. A pszichológia vonalat a következő képzésekkel egészítettem ki: grafológus (2010), mediátor (2014), családterapeuta (2015), munka-és szervezet szakpszichológus (2017), vezetői és üzleti coaching pszichológus (2019). A jogtudomány területén 2010-ben jogi szakvizsgát tettem, 2015-ben doktori fokozatot szereztem, 2019-ben pedig családjogi szakjogász végzettségre tettem szert. Angolul felsőfokon, spanyolul és németül középfokon beszélek.

Első diplomám megszerzése után nem álltam azonnal munkába, mert felvételt nyertem a Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol pszichológia szakra jártam. Csak a képzés harmadik évében éreztem úgy, hogy össze tudom egyeztetni a munkát és a tanulást, így lettem 2007-ben ügyvédjelölt a szegedi Imre és Társai Ügyvédi Irodában. 2010-ben tettem le a jogi szakvizsgát, ez után nem sokkal az Ügyvédi Iroda Budapestre költözött, ahova én nem tartottam velük, így 2011-ben alkalmazott ügyvéd lettem Dr. Szabó Imre egyéni ügyvéd mellett. Mivel időközben 2010-ben beiratkoztam a Szegedi Tudományegyetem Jogtudományi Doktori Iskolájába, 2012-ben felhagytam az ügyvédi tevékenységgel és a doktori tanulmányaimra koncentráltam. 2013-ban kaptam tanársegédi kinevezést, 2015 – a doktori fokozat – megszerzése óta adjunktusként végzem az oktatói tevékenységemet az SZTE Állam-és Jogtudományi Karán. Szegeden elsősorban pszichológiai tárgyak oktatásában veszek részt, mióta a családjog és az EU jog jelentősége háttérbe szorult a tantervben. A jogászképzésen, a jogi asszisztenseknek szóló és a személyügyi és munkaügyi képzésen kívül, több posztgraduális képzésben is oktatok: igazságügyi mediátor, családjogi szakjogász és HR szakjogász. Az ERASMUS program keretében 2013 óta tartok előadásokat a külföldi hallgatók számára az őszi félévben, heti két óra időtartamban, angol nyelven. 2023 óta az órákon a magyar anyanyelvű hallgatók is részt vehetnek. A kurzus címe: Legal and labour psychology. Ugyancsak 2015 óta vagyok rendszeres előadója az Igazságügyi Minisztérium kebelében működő Igazságügyi

Szolgálatok Jogakadémiájának. 2017-ben – egy rövid időre – ismét megpróbálkoztam az ügyvédi tevékenységgel, mikor kollégáimmal létrehoztuk a Börcsök-Ragány-Visontai Ügyvédi Irodát, ám másfél év alatt bebizonyosodott, hogy ezt nem tudom az oktatói és kutatói tevékenységgel, valamint a tanulmányaimmal összeegyeztetni, így a tevékenységemet 2018 óta szüneteltetem, azóta csak szaktanácsdóként veszek részt a Börcsök Ügyvédi Iroda tevékenységében. 2019 óta vagyok meghívott előadó a Károli Gáspár Református Egyetem Állam-és Jogtudományi Karán, ahol először a családjog oktatásában vettem részt, később az öröklési jog és a dologi jog oktatásába, továbbá a továbbképzésekbe is bekapcsolódhattam. Az Egyetem más karainak képzésében is részt veszek, például a protestáns köznevelési szakember képzésben. A Miskolci Egyetem által indított Jogpszichológiai Szakjogász képzésen is rendszeresen tartok előadásokat, részt veszek a záróvizsgáztatásban is. 2019 és 2022 között tettem egy kis kitérőt, a kutatói tevékenységemet erősítendő, a Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézetbe, ahol vezető hivatali főtanácsosként tevékenykedtem. 2023 óta vagyok a KRE ÁJTK Magánjogi Tudományok Intézetének tagja, a Polgári Jogi Tanszék oktatója.

Kutatási tématerületem a családjog – ezen belül a szülői felügyelet rendezése és a kapcsolattartás – a gyermeki jogok és a családpszichológia. A kérdés pszichológiai vonatkozásai miatt kutattam a családon belüli erőszak kérdéskörét is, nem büntetőjogi oldalról, hanem a gyermek jogai és érdeke szemszögéből megközelítve azt.

Tagja vagyok a Magyar Pszichológiai Társaságnak, a Magyar Családterápiás Egyesületnek, a Magyar Coaching Pszichológus Egyesületnek, az International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect-nek (ISPCAN) és a Magyar Jogász Egyletnek. Tagja vagyok továbbá a Magyar Tudományos Akadémia köztestületének (IX. osztály), valamint a Szegedi Ügyvédi Kamarának.

Több alkalommal vettem részt doktori szigorlatokon, a bizottság tagjaként (Torma Judit, Rékasiné dr. Adamkó Adrienn, dr. Dudás-Korinek Beáta, dr. Herke-Fábos Barbara Katalin) valamint doktori munkahelyi vitákon bírálóként voltam jelen. (Huynh Thi Truc Giang). Társtémavezetője voltam dr. Klisics Diána és dr. Zolnai Krisztina doktorandáknak, akik sajnos – magánéleti okokból kifolyólag – nem jutottak el a fokozat megszerzéséig. Jelenleg dr. Lóránt Judit társtémavezetője vagyok, kutatási témája a gyermekjogok érvényesülése az igazságszolgáltatásban. Az elmúlt években összesen tíz hallgató TDK dolgozatának témavezetője voltam, közülük azonban csak egy (Madaras Réka) volt elég kitartó és jutott el odáig, hogy 2025. márciusában indulhatott az OTDK-n. A 2025-ös OTDK-n tagozati titkárként vettem részt.

Rendszeresen veszek részt a Konferenciaszervező Tudásmenedzsment Kft, valamint az ORAC Akadémia, illetve az Europäische Rechstakademie által szervezett továbbképzéseken, családjog, öröklésjog, gyermekjogok és gyermekvédelem témakörökben.

2017 óta vagyok a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Akadémiai Bizottság Jogtudományi Szakbizottság kebelében működő Jogpszichológiai Munkabizottság elnöke, 2015-2017 között titkára voltam. A Munkabizottság rendszeresen szervez a családjog, gyermekjogok, gyermekvédelem, mediáció és pszichológia határterületein nagy sikerű előadásokat és kerekasztal beszélgetéseket.

Oktatói és kutatói tevékenységem mellett 2015-2024-ig voltam az SZTE ÁJTK Karrier Iroda vezetője, mely tevékenységet egyedül végeztem, én voltam az iroda egyetlen tagja. Feladatom volt a Szakmai Gyakornoki Program szervezése, melynek keretein belül a hallgatók megalapozott szakmai tapasztalatra tehetnek szert, továbbá karrier napot, tréningeket és egyéb programokat szerveztem a hallgatók részére, valamint én kezeltem az iroda közösségi média profilját és levelezését is. Kapcsolatot tartottam a partnerintézményekkel és segítettem az új partnerségi megállapodások létrejöttét, valamint ellenőriztem a hallgatók kötelező gyakorlatának igazolását. 2014-2017 között a Minőségbiztosítási Bizottság titkára voltam. 2024 óta vagyok tagja a KRE ÁJTK Tanulmányi Bizottságnak.

2013 óta működik a Jogpszichológiai Tudományos Diákkör Szegeden, melynek keretében előadásokat, workshopokat, kerekasztal beszélgetéseket szervezünk, de sor került már filmnézésre, börtönlátogatásra és több alkalommal szerveztem kirándulást az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézetbe. A TDK hallgatói közül három fő vett részt az OTDK-n, helyezést sajnos nem értek el. A Károlin még nem indult el a TDK, de dolgozom rajta.

Több alkalommal vettem részt rövidebb külföldi tanulmányutakon Mannheimben, Párizsban, Barcelonában és Trierben.

A szegedi hallgatók 2017-ben az év női oktatójának választottak. Az OMHV kérdőíveken rendszerint 4,7 feletti átlagot érek el. Szegeden meglehetősen nagy óraterhelésnek vagyok kitéve. Oktatok a jogásképzésen nappali és levelező tagozaton (társadalomtudományi alapismeretek, a válás lélektana, családpszichológia), a személyügyi, munkaügyi és szociális igazgatási szakon BA és MA szakon, nappali és levelező képzésen (munkavégzés pszichológiája, családpszichológia, emberi kapcsolatok pszichológiája, esélyegyenlőség és diszkrimináció tilalma, legal and labour psychology, a lélek betegségei) a jogi asszisztens

felsőfokú szakképzésen (munkahelyi etika), valamint a posztgraduális LLM képzéseken: HR szakjogász (munkapszichológia, ergonómia és környezeti holisztika), a családjogi szakjogász képzésen (általános és gyermekpszichológia, gyermekjogok), valamint az igazságügyi mediátor képzésen (általános pszichológiai ismeretek). A Károli a következő tantárgyak oktatásában veszek részt: polgári jog V. (előadás és szeminárium), polgári jog II. (szeminárium), valamint a válás lélektana (fakultáció). Részt veszek továbbá meghívott előadóként a Miskolci Egyetem Jogpszichológiai Szakjogász képzésében, a Károli Pedagógiai Karán a pedagógusok továbbképzésében, valamint a KRE ÁJTK Továbbképzési Központja által szervezett képzésekben. Minden évben nagyszámú szakdolgozó munkáját segítem, részt veszek az évfolyamdolgozatok témavezetésében is.

Több project megvalósításában is részt vettem az utóbbi években, úgy, mint TÁMOP 4.1.1.C, TÁMOP 4.1.1.F, EFOP 3.5.1. EFOP 3.6.2. A projectek során számos tananyagot készítettem. Az írott anyagok elektronikus formában elérhetők a szegedi repozitóriumban, valamint készültek videótananyagok is a joghallgatók számára. Az Európai Unió Bizottsága által támogatott IDEA Project¹ keretében tananyagot fejlesztettünk, továbbá öt nagyvárosban tartottunk képzéseket, előadásokat és workshopokat gyermekjogok témakörében.

¹ JUST/2015/RCHI/AG/PROF 2016-2018. Action grants to promote and protect the rights of the child by supporting transnational projects aiming to build capacity for professionals in child protection system and legal professionals representing children in judicial proceedings. Rights, Equality and Citizenship Programme, European Commission 2014-2020

II. A doktori fokozat megszerzése óta kutatott témák

Doktori értekezésemet 2014-ben készítettem el, melynek témája a szülői felügyelet rendezése volt. Vizsgáltam a kérdés jogi kereteit, annak történeti előzményeit, valamint aktualitását is, hiszen éppen ekkor lépett hatályba az új Polgári Törvénykönyv. Pszichológusi végzettségemre tekintettel régóta foglalkoztatott a családok felbomlásának pszichológiai háttere, így ennek vizsgálata sem maradhatott el. Kutatásom során számos problémát azonosítottam a szülői felügyelet rendezésével – különösen az igazságügyi pszichológus szakértők szerepét illetően – valamint annak családbomlást követő gyakorlásával kapcsolatban, igyekeztem ezekre a gyakorlatban megvalósítható de lege ferenda javaslatokat tenni. Nemzetközi példákból kiindulva a szülők kapcsolatának megszűnését követően is fontosnak tartottam a felügyeleti jogok közös gyakorlását. Ezt a hiányosságot a jogalkotó azóta megszüntette.

Érdeklődésem a doktori értekezés sikeres megvédése és a PhD fokozat megszerzése után is még egy ideig a szülői felügyelet köré összpontosult, kutattam például annak lehetséges okait, hogy miért nem túl népszerű hazánkban a közös szülői felügyelet és a váltott gondoskodás. Az összehasonlíthatóság érdekében megvizsgáltam a szülői felügyelet rendezésének főbb európai modelljeit, melyek már akkoriban is erősen támogatták azt az elképzelést, hogy a szülők kapcsolatának megszűnése következtében a gyermeknek egyiküktől se kelljen elszakadni. Hazánkban ez tíz évvel ezelőtt még nem volt annyira magától értetődő. Szintén kapcsolódó téma a szülők kapcsolatának felbomlása következtében megjelenő lélektani folyamatok, valamint a válás lélektani hatásainak vizsgálata, a házasság felbontásának statisztikai elemzése, továbbá az új családformák és együttélési formák vizsgálata, valamint a szülői felügyelet tartalmának és rendezésének jogtörténeti fejlődése.

Az Emberi Jogok Európai Bírósága által a Vojnity vs. Magyarország ügyben hozott ítélet is felkeltette az érdeklődésemet, hiszen a szülő-gyermek kapcsolattartás korlátozása, illetve megszüntetése mellett az ügynek sok szálon futó pszichológiai háttere is volt. Az alapügyben alaperesként szereplő szegedi apát igazságügyi pszichológus, valamint elmeorvos szakértő is több alaklommal megvizsgálta. Magyarország elmarasztalására végül vallási alapú diszkrimináció miatt került sor.

Pszichológusi végzettségemre tekintettel, valamint egykori témavezetőm és mentorom (Dr. Zakar András) iránti tiszteletből fordultam a jog és a pszichológia kapcsolódási pontjainak kutatása felé, azonban a téma túl absztraktnak bizonyult számomra, ezért csak egyetlen

tanulmány született a kutatásból. A gyakorlatias kérdések és az azokra adható kézzel fogható válaszok a mai napig jobban lekötik az érdeklődésemet.

Egy Szegeden tartott konferencia hívta fel a figyelmemet arra, hogy érdemes lenne a börtönben lévő szülők otthon maradt gyermekeinek jogaival, igényeivel és szükségleteivel is foglalkozni, ezért merültem el a kérdés pszichológiai hátterének vizsgálatában, de ez a kis kitérő nem térített le a polgári jog útjáról, bár mindig is vonzott a büntetőjog (jelen esetben a büntetés végrehajtási jog).

A doktori fokozat megszerzése óta eltelt egy évtizedben a tananyagfejlesztésben is részt vettem. Készítettem tankönyvfejezetet a Nemzeti Közszerológati Egyetem hallgatói számára „Jogi pszichológia” címmel, hivatáserköls témakörben tananyagot az igazságügyi szakértők jogi képzése keretében az Igazságügyi Szerológatok Jogakadémiája számára. Az IDEA project nemzetközi kutatási programban is számos tananyag fejlesztésében vettem részt, melyet a gyermekekkel és a gyermekekért dolgozó szakemberek számára szántunk, de a család jogi szakjogász képzésben is hasznát veszik a hallgatók. (fejlődésléktani ismeretek, családon belüli erőszak). Készítettem tankönyvet a szegedi jogászoknak „pszichológia joghallgatóknak” címmel, a károlis hallgatóknak „család jog” témakörben. Jelenleg az öröklési jog tankönyvön dolgozom.

Pszichológiai érdeklődésem inspirálta azt a kutatást, melyben a házassági krízisek pszichológiai hátterét és azok kezelésének lehetőségeit vizsgáltam, különös tekintettel a békés válás elősegítésére. Kutatásom kiindulópontja volt, hogy véleményem szerint sokan nem rendelkeznek megfelelő mintával a házassági konfliktusok kezelésére, így a válás gyakran tűnik az egyetlen lehetséges megoldásnak. A társadalmi és intézményi támogatás hiánya miatt a házassági válságok gyakran elmélyülnek. Ennek alátámasztására áttekintettem és bemutattam a házassági krízisek egyes szakaszait. A házasság kezdetén a felek alkalmazkodási nehézségekkel szembesülnek, amelyek konfliktusokhoz vezethetnek, ezt követően a gyermek születése komoly próbatétel lehet, amely az anyagi és érzelmi erőforrásokat is megterheli. Később a kamasz gyermekek nevelése, az életközepi válság, valamint az idős szülőkről való gondoskodás további feszültségeket eredményez. Legvégül pedig az üres fészék szindróma jelentkezik. A gyermekek kirepülésével a házaspárnak új szerepekbe kell illeszkednie, ami gyakran kihívásokat jelent. Vizsgáltam a krízis lehetséges kimeneteleit is, mely szerint, ha a felek hajlandók dolgozni a kapcsolatukon, a válság akár erősítheti is a házasságot. Amennyiben a kapcsolat menthetetlen, a válás békés lebonyolítása fontos a gyermekek és a társadalom

szempontjából is. Ha a válás elhúzódó és harcias, annak hosszú távú negatív hatásai lehetnek a gyermekekre és a szülőkre is. Igyekeztem használható megoldási lehetőségeket is felvázolni. A felek közötti közvetítői eljárás segíthet a konfliktusok békés rendezésében. Pár- és családterápia támogathatja a feleket a döntéshozatalban és a kapcsolati problémák megoldásában. A bemutatott angol és német gyakorlatok (pl. mediáció, családi bíróságok, gyermek ügyvédje) mintát adhatnak a hazai jogrendszer fejlesztéséhez. Szükség lenne egy interdiszciplináris támogató hálózat kialakítására, ahol jogászok, pszichológusok és mediátorok segítenék a házassági válságban lévőket. Fontos lenne a mediáció és terápia népszerűsítése a társadalomban, hogy a válás ne harc legyen, hanem a lehető legkisebb sérüléssel járó folyamat. A gyermek érdekét kell minden döntés középpontjába helyezni, biztosítva számára a szülőkkel való kapcsolattartás lehetőségét. Arra igyekeztem tehát felhívni a figyelmet, hogy a házassági krízisek természetesek, de megfelelő segítséggel és hozzáállással kezelhetők, akár a kapcsolat megmentése, akár a békés válás érdekében.

A téma aktualitása okán vizsgáltam meg a határokon átnyúló gyermekelviteli jogviták jogi hátterét, szabályozását és a gyermekek jogainak érvényesülését. Vitathatatlan, hogy a globalizáció következtében egyre több nemzetközi család alakul ki, amelyek felbomlása határokon átnyúló jogvitákhoz vezet. A szülői felügyeleti jog, a kapcsolattartás és a gyermektartás nemzetközi esetekben jelentős jogi kihívások elé állítják a bíróságokat és a jogalkotókat. Gyakori eset, hogy az egyik szülő – sokszor a gyermek legjobb érdekére hivatkozva – idegen országba viszi a gyermeket a másik szülő engedélye nélkül. A jogellenes gyermekelvitel a gyermek érdekét is sérti, mivel megfosztja őt a másik szülővel való kapcsolattól. A nemzetközi jog elsődleges célja a gyermek gyors visszavitele a szokásos tartózkodási helyére. A kutatás keretében joghatósági és eljárásjogi kérdéseket is vizsgáltam. A gyermek szokásos tartózkodási helye határozza meg, hogy mely ország bírósága dönt a szülői felügyelet rendezéséről. A jogellenes elvitel esetén a visszaviteli eljárás elsőbbséget élvez a szülői felügyeleti jogról szóló perrel szemben. A gyermekek meghallgatása kulcsfontosságú, de nem mindig egyértelmű, hogyan kell figyelembe venni véleményüket. A gyermek jogainak biztosítása érdekében a gyermek legfőbb érdeke minden eljárás középpontjában kell, hogy álljon. A gyors eljárások kulcsfontosságúak, hogy a gyermek ne kerüljön hosszan tartó bizonytalan helyzetbe. A szülői konfliktusokban a mediáció szerepe kiemelkedő, mivel segíthet a gyermek érdekét szolgáló megállapodás elérésében. A hatályos nemzetközi jogi eszközök célja, hogy megvédjék a gyermek jogait és biztosítsák a szülői kapcsolattartást. A jogalkalmazás során azonban még mindig akadályok merülnek fel, különösen a végrehajtás és

a különböző országok eltérő jogértelmezése miatt. A szülőknek és a hatóságoknak tehát közösen kell törekedniük arra, hogy a gyermek ne váljon a szülők közötti jogvita áldozatává.

Elkerülhetetlen volt, hogy 2021-ben elemzés tárgyává tegyem hogyan befolyásolta a koronavírus-járvány a szülő-gyermek kapcsolattartás végrehajtását. A COVID-19 járvány új helyzetet teremtett, ahol a gyermek két alapvető joga került konfliktusba: az egészséghez és élethez való jog, valamint a szülővel való kapcsolattartás joga. A járvány vitathatatlanul komoly hatást gyakorolt a szülő-gyermek kapcsolattartásra. A kijárási korlátozások és veszélyhelyzeti intézkedések kihívásokat jelentettek a különélő szülők és gyermekeik számára. A gyermekek és szülők közötti személyes találkozások sok esetben ellehetetlenültek. Az online kommunikáció (telefon, videóhívás) alternatívaként szolgált, de nem pótolta teljes mértékben a személyes kapcsolattartást. A járvány idején új bírósági és jogalkalmazási elvek születtek. 2020 márciusától a kapcsolattartás végrehajtása a gyámhatóságtól a járásbíróságok hatáskörébe került, amely új kihívások elé állította a jogalkalmazókat és a szülőket is. A veszélyhelyzet miatt hozott kijárási korlátozások alól a kapcsolattartás kivételt jelentett, de sok esetben a szülők nem tudtak egyértelmű jogértelmezést találni. Az egyik legnagyobb jogi dilemma az volt, hogy a járványhelyzet lehet-e indok a kapcsolattartás akadályozására. A szülők eltérő egészségügyi kockázatérzékelése miatt konfliktusok alakultak ki. A bírósági eljárások során két eltérő megközelítés jelent meg: az egyik szerint a gyermek egészségének védelme elsőbbséget élvez, így a kapcsolattartás akadályozása indokolt lehet. A másik szerint a jogalkotó kifejezetten engedélyezte a kapcsolattartást, ezért a járványra való hivatkozás nem lehet felróhatóságot kizáró tényező. A COVID-19 járvány komoly jogi és erkölcsi kérdéseket vetett tehát fel a szülő-gyermek kapcsolattartás végrehajtásával kapcsolatban. A legfontosabb elv a gyermek érdekének biztosítása, amely egyszerre jelenti az egészség védelmét és a szülőkkel való kapcsolat fenntartását. A szülők felelőssége, hogy rugalmas és együttműködő hozzáállással minimalizálják a járvány okozta káros hatásokat a gyermekek életében.

Szintén aktuális esemény inspirálta azt a kutatást, melyben az ukrán-orosz valamint az izraeli-palesztin háború gyermekáldozatainak helyzetét igyekeztem megvizsgálni és átfogó képet festeni arról, hogyan érintik a háborús konfliktusok a gyermekeket – akár közvetlenül, akár közvetve –, és milyen hosszú távú hatásai lehetnek mind a testi, mind a lelki fejlődésükre. A háborúban a gyermekek aránya drámaian megnőtt az első világháborúhoz képest, és ma már az ilyen típusú konfliktusok során az áldozatok akár 40%-a is lehet kiskorú, pedig soha nem a gyermekek kezdik a háborút, mégis ők szenvednek annak következményeitől. A háborúk

áldozatai közé sorolhatjuk a gyermekáldozatokat. Ők a közvetlen áldozatok, akik életüket veszítették a bombázások, éhínség, betegség miatt. Emellett a háborús környezet okozta állandó bizonytalanság, stressz és elhanyagoltság hosszú távú lelki és fizikai károkat okoz. Példaként részletesen ismertetem a Gázai övezet helyzetét, ahol a humanitárius válság drámai mértékben érinti a gyermekeket. A gyermekkatonák is a felnőttek harcának áldozatai.

A konfliktusokban egyre gyakrabban vetik be a kiskorúakat harci szerepre. A gyermekkatonák testi és lelki sérülései, valamint a későbbi társadalomba való visszailleszkedés nehézségei súlyos transzgenerációs traumákat eredményeznek. A háborúk elől menekülő gyermekek számára a befogadó országok nem mindig tudnak megfelelő védelmet és támogatást biztosítani. A kísérő nélküli, hivatalos iratok nélküli érkezés esetén különösen súlyos helyzetbe kerülnek a gyermekek, akik így nem kapják meg azt a különleges gondoskodást, amire szükségük van. A háború nem csak a közvetlenül érintett gyermekeknek ártalmas: azok a gyermekek is traumát élnek át, akik a környezetükben látják a konfliktus következményeit, például az iskolák bezárását, a társadalmi feszültséget vagy az elszakadást a családtól. A felnőttek feladata, hogy őszinte és az életkoruknak megfelelő tájékoztatást adjanak, így segítve a gyermekek érzelmi feldolgozását. A Gyermekek Jogairól szóló ENSZ Egyezmény, valamint a vonatkozó hazai jogszabályok kiemelik, hogy minden gyermeknek joga van a biztonságos, egészséges fejlődéshez, védelemhez és a családi neveléshez – háborús helyzetben ez a védelem gyakran marad el, ami az egész életükre kihat. Összességében fontosnak tartom a gyermekvédelem szigorú betartását háborús konfliktusok idején, hangsúlyozva, hogy a gyermekkor egyszeri és pótolhatatlan, így az ártatlan fiatalok szenvedése elfogadhatatlan.

Az Alaptörvény módosítása vezetett rá arra, hogy a nemi identitás védelmének kérdését viszonyítsam a nem jogi elismeréséhez, különös tekintettel a transznemű egyének helyzetére. Kutatásom tanúsága szerint a transzszexualitás és a nemi identitás kérdése már a 19. század óta jelen van, korábban mentális betegségként kezelték, míg ma már a személy önrendelkezési joga és az emberi méltóság védelme keretében kerül vizsgálat alá. A transznemű egyének átalakulásában orvosi (hormonkezelés, műtétek) és pszichológiai támogatás egyaránt szerepet játszik. Európai szinten számos ország már egyszerűsítette eljárásait, így egyesek önmeghatározás alapján is elismerik az új nemi identitást, míg mások továbbra is orvosi igazolást követelnek. Magyarországon egy ombudsmani jelentés rávilágított a nemváltoztatási eljárás szabályozatlanságára, átláthatatlanságára és hosszadalmas lefolyására, melyek miatt az érintettek alapvető joga sérülhet. Ezekre a problémákra 2020-ban

törvénymódosításokkal reagáltak, amelyekben megerősítették, hogy a születési nem változtathatatlan marad.

A brit rendszer – a Gender Recognition Act alapján – a transznemű egyének önmeghatározásán és bizonyos orvosi-pszichológiai feltételek teljesítésén alapul, így a GRC (Gender Recognition Certificate) megszerzésével lehetőség nyílik a jogi nemváltásra. Ez a folyamat több lépcsős, időigényes, de biztosítja a transznemű személyek jogainak gyakorlati elismerését, beleértve a családjogi és egyéb adminisztratív kérdéseket is. Tanulmányomban igyekeztem részletesen bemutatni a magyar és a brit rendszer közötti eltéréseket: míg az Egyesült Királyság a transzneműek önrendelkezését és jogi elismerését támogatja, addig Magyarország a születési nem megváltoztathatatlanságának elvén alapul. Ezen eltérések az emberi méltóság, a családi értékek és a hagyományos nemi szerepek kérdését érintik, és széles társadalmi, jogi vitákat generálnak.

Szintén jogszabálmódosítás adta az inspirációt ahhoz, hogy a szülőtartás jogi szabályozását, a mögöttes társadalmi és gazdasági tényezőket, valamint a szülőtartás gyakorlatban felmerülő problémáit megvizsgáljam. A téma aktualitását adja, hogy Magyarország és Európa demográfiai válsággal küzd. A társadalom folyamatosan elöregedik, és a csökkenő születésszám, valamint az elvándorlás miatt egyre kevesebb a munkaképes népesség, míg a nyugdíjasok száma nő. A magyar nyugdíjrendszer, amely felosztó-kirovó elven működik, egyre nagyobb nyomás alá kerül. Az előrejelzések szerint 2060-ra jelentősen romlik az eltartók és eltartottak aránya, ami a rendszer fenntarthatóságát veszélyezteti. A nyugdíjrendszer kialakulása az 1950-es évekre vezethető vissza, és bár az állam nagy szerepet vállalt a nyugdíjasok ellátásában, az utóbbi években ez a felelősség egyre inkább az egyénekre és a magánszektorra tolódik vissza. Az Alaptörvény szerint az állam nem garantálja a szociális biztonságot, hanem csak törekszik annak biztosítására, így az egyénnek nagyobb szerepe van a saját időskori megélhetésének biztosításában. Ennek következtében az öngondoskodás egyre fontosabbá válik, mivel az állami nyugdíj egyre kevésbé nyújt elegendő anyagi támogatást. A szülőtartás jogi alapját Magyarországon a Polgári Törvénykönyv szabályozza. Az intézmény célja, hogy biztosítsa, ha az idős szülő nem képes önmagát eltartani, és nincs elegendő nyugdíja vagy megtakarítása, akkor a nagykorú gyermekek legyenek kötelesek gondoskodni róla. A jogszabályok alapján a szülőtartás kötelező, ha a szülő rászorul és nincs más, aki elláthatná. 2016-ban a szülőtartás szabályait módosították, és bevezették, hogy bentlakásos szociális intézmények is indíthatnak pert a gyermek ellen, ha a szülő nyugdíja nem fedezi az ellátási költségeket. Ez a módosítás aggodalmakat váltott ki, miszerint az állam egyre inkább kivonul

a szociális ellátásból, és a szociális rendszer leépülésével a családokra hárulnak a költségek. A szülőtartásra való jogosultság alapvető feltétele, hogy a szülő rászoruló legyen. Ez azt jelenti, hogy a szülő önhibáján kívül nem képes eltartani magát, és nem rendelkezik olyan jövedelemmel vagy vagyonnal, amelyből meg tudna élni. A rászorultság megállapításánál figyelembe veszik a szülő jövedelmét, életkörülményeit, egészségi állapotát, valamint azt, hogy van-e olyan vagyona, amelyet hasznosíthatna (például bérbe adhatná az ingatlanját). Ha a szülő nem tudja megoldani saját megélhetését, a gyermekek kötelesek gondoskodni róla. Fontos, hogy a szülőtartás feltétele az is, hogy a szülő ne legyen érdemtelen a tartásra. Ha a szülő súlyosan kifogásolható magatartást tanúsított a gyermekével szemben – például elhanyagolta vagy bántalmazta őt –, akkor a gyermek nem köteles eltartani. Az érdemtelenség megállapítása esetén a bíróság dönt arról, hogy a gyermek mentesülhet-e a tartási kötelezettség alól. A szülőtartás teljesítése pénzbeli vagy természetbeni formában is történhet. A gyermek biztosíthatja a szülő számára az anyagi támogatást, de gondoskodhat személyes ápolásáról is. A bíróság általában pénzbeli tartást ítél meg, de ha a felek úgy döntenek, természetbeni tartásban is megállapodhatnak, például a szülő ápolásában vagy élelmezésében. A tartási kötelezettség végrehajtása akkor történik, ha a gyermek nem teljesíti önként a kötelezettségét. Ilyen esetben a szülő pert indíthat a gyermek ellen. A bíróság a jogosult (szülő) és a kötelezett (gyermek) helyzetét is mérlegeli, figyelembe véve mindkettőjük jövedelmi és vagyoni helyzetét. A szülőtartási per során fontos szempont a gyermek teljesítőképessége, vagyis, hogy a gyermek képes-e anyagilag támogatni a szülőt anélkül, hogy saját megélhetése veszélybe kerülne. A bíróság megvizsgálja, hogy a gyermek jövedelme és vagyona elegendő-e a szülőtartásra, és figyelembe veszi azt is, hogy a gyermeknek más eltartottjai is vannak-e, például kiskorú gyermekei. Ha a gyermek nem képes a tartásra, mentesülhet a kötelezettség alól, vagy a tartás mértéke csökkenhet. A bíróság minden esetben egyénileg vizsgálja a helyzetet, és a szülőtartást csak akkor ítéli meg, ha az nem veszélyezteti a gyermek megélhetését. A szülőtartás általában határozatlan időre szól, de bizonyos esetekben a bíróság határozott időre is megállapíthatja, például, ha a szülő egészségi állapota előreláthatólag javulni fog. A tartás mértékét a felek megállapodása vagy a bíróság dönti el, és azt a szülő indokolt szükségletei alapján határozzák meg. A tartás mértékét rendszeresen felülvizsgálják, és szükség esetén módosítják, például, ha a szülő anyagi helyzete megváltozik. A bíróság dönthet a tartás megszüntetéséről is, ha a rászorultság megszűnik, vagy a kötelezett gyermek már nem képes fizetni. A kötelező szülőtartás intézménye egyre nagyobb jelentőséget kap a magyar társadalomban, különösen a nyugdíjrendszer fenntarthatóságának kérdései miatt. A jogszabályok biztosítják, hogy a rászoruló szülő anyagi támogatást kapjon gyermekétől, ha az

állami nyugdíj és egyéb jövedelmek nem elegendőek a megélhetéséhez. Ugyanakkor a szülőtartás gyakorlati megvalósítása számos problémát vet fel, különösen a családtagok közötti konfliktusok esetén. Véleményem szerint a jogalkotóknak megoldást kell találniuk arra, hogy a leginkább rászoruló is hozzájussanak a szülőtartáshoz, mivel jelenleg gyakran azok indítanak pert, akik között súlyos konfliktus áll fenn a szülő-gyermek kapcsolatban, míg a legkiszolgáltatottabbak sokszor nem élnek ezzel a lehetőséggel a szégyenérzet miatt.

Régóta foglalkoztatnak a gyermekek digitális jogai, különösen a sharenting jelensége, mely témában több előadást is tartottam, de csak 2025-ben jutottam el oda a kutatásban, hogy megszületett a szülő neveléshez való joga és a gyermek személyiségi jogainak konfliktusa a digitális világban című tanulmány, mely részletesen elemzi a szülői nevelési jogok és a gyermek személyiségi jogai közötti konfliktust. A szülő egyik legfontosabb joga és kötelessége a gyermek nevelése, amelyet a nap 24 órájában gyakorol. Ez a jog azonban egyben nagy felelősség is, különösen a digitális korban, amikor a gyermek sokkal több ingernek és veszélynek van kitéve, mint korábban. A digitális világ új kihívásokat jelent a szülők számára, mivel nehézségekbe ütköznek a gyermek védelme és a megfelelő nevelési módszerek kiválasztása során. A szülők feladata, hogy biztosítsák gyermekük személyiségfejlődését, védjék őket a veszélyektől, és felkészítsék őket az élet kihívásaira. Azonban sokszor éppen a szülők azok, akik megsértik gyermekeik jogait, például azzal, hogy nem korlátozzák az internethasználatukat, vagy a gyermek beleegyezése nélkül osztanak meg róluk tartalmakat az interneten. A gyermekek ugyanolyan személyiségi jogokkal rendelkeznek, mint a felnőttek. Ezek közé tartozik a magánélethez való jog, a személyes adatok védelme és a képmáshoz való jog. A gyermek jogainak védelme különösen fontos, mivel a kiskorúak nem képesek önállóan gondoskodni a jogaik érvényesítéséről, így a szülők feladata, hogy megóvják őket. Az egyik legnagyobb kihívást a digitális korban az úgynevezett sharenting jelenség jelenti, amely arra utal, hogy a szülők gyakran túl sok információt, képet vagy videót osztanak meg gyermekeikről az interneten. Ez a gyermek személyiségi jogainak megsértéséhez vezethet, mivel a gyermek később nem tudja visszavonni a róla megosztott tartalmakat, és ezek maradandó károkat okozhatnak, például ha a gyermek iskolás korában vagy később kellemetlen helyzetbe kerül ezek miatt. A szülőknek a digitális világban különösen oda kell figyelniük arra, hogy milyen veszélyek leselkednek gyermekeikre. A digitális eszközök túlzott használata káros hatással lehet a gyermek személyiségfejlődésére, szociális készségeire és önértékelésére. Az internetes zaklatás szélesebb körben terjedhet, és sokkal nehezebb megvédeni a gyermekeket tőle, mivel az online támadások az iskolán kívül is folytatódhatnak. A gyermekek könnyen hozzáférhetnek

erőszakos, pornográf vagy egyéb káros tartalmakhoz, amelyek veszélyeztetik pszichoszexuális fejlődésüket. Felnőttek szexuális célú közeledése a gyermekekhez, valamint a szexuális zsarolás súlyos következményekkel járhat a gyermekek számára. A szülők sokszor nincsenek tisztában ezekkel a veszélyekkel, vagy alábecsülik azokat, mivel ők maguk nem a digitális világban szocializálódtak. Igyekszem felhívni a figyelmet arra, hogy a szülőknek tudatosabban kellene felkészíteniük gyermekeiket az online világ kihívásaira, és olyan nevelési módszereket kellene alkalmazniuk, amelyek segítik a gyermekek önvédelmi készségeinek fejlesztését. A szülők felelősek azért, hogy megóvják gyermekeiket az internetes veszélyektől, de gyakran előfordul, hogy éppen a szülők azok, akik túl sok információt osztanak meg a gyermekeikről. Ez sérti a gyermekek jogait, különösen akkor, ha a gyermek nem járul hozzá a róla készült képek vagy videók megosztásához. Jelenleg nincs egyértelmű jogi szabályozás a digitális szülői magatartással kapcsolatban. A szülők gyakran nincsenek tisztában azzal, hogy milyen jogi következményekkel járhat, ha gyermekeikről túl sok információt osztanak meg az interneten. A jogalkotók és a bíróságok jelenleg keresik az utat, hogyan lehetne szabályozni a sharentinget és a digitális szülőséget, de még nem alakult ki egységes joggyakorlat. A GDPR is csak részben alkalmazható a gyermekek adatainak védelmére, mivel a rendelet a személyes adatok kezelését szabályozza, de nem tér ki kifejezetten a szülők által megosztott információkra. A digitális világ tehát új kihívások elé állítja a szülőket, akiknek nevelési jogai és kötelességei ütközhetnek a gyermekek személyiségi jogaival. A digitális korban a szülőknek sokkal tudatosabban kellene védeniük gyermekeiket az online veszélyektől, és tiszteletben kell tartaniuk gyermekeik magánélethez való jogát. Az államnak és a társadalomnak fontos szerepe van abban, hogy tájékoztassa a szülőket a digitális világ kockázatairól és jogi szabályozást dolgozzon ki a gyermekek védelmére.

III. A habilitációs értekezés kutatási előzményei

2017-ben munkatársaimmal (Prof. dr. Hajdú József, dr. Lajkó Dóra, dr. Hegedűs Andrea, dr. Lukács Adrienn, Dr. Gyengéné dr. Nagy Márta) részt vettünk egy nemzetközi kutatásban (IDEA project), melynek témája volt a gyermek jogainak erősítése az őt érintő eljárásokban. Érdeklődésem ekkor fordult a gyermekjogok irányába, ezt követően számos publikációm jelent meg. Először a gyermek meghallgatásával foglalkoztam, majd a tájékoztatás és a kommunikáció került vizsgálódásom középpontjába. Ezt követően tértem át annak elemzésére, miként érvényesülnek a gyermek jogai a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben, illetve általában a magyar polgári eljárásban.

A kutatás megalapozásaképpen a gyermekjogok történeti fejlődésével is foglalkoztam. Ennek során megállapítottam, hogy az 1900-as évek elején a gyermekek még szinte szüleik tulajdonának számítottak, később azonban önálló jogalanyokká váltak. A 20. század során jelentős nemzetközi és hazai jogi változások történtek a gyermekek védelme érdekében. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye és az Európai Unió jogszabályai meghatározó szerepet játszottak a gyermekjogok fejlődésében. Az 1991-ben ratifikált Gyermekjogi Egyezmény hatására Magyarországon is számos törvényi változtatás történt a gyermekek jogainak biztosítása érdekében. Részletesen elemeztem a gyermekjogok fejlődését és azok érvényesülését a szülők válása esetén és megállapítottam, hogy a jogi szabályozás és a bírósági gyakorlat egyre inkább a gyermek érdekeit helyezi előtérbe, azonban a gyakorlati megvalósításban még vannak kihívások. Kiemeltem, hogy a szülőknek és az állami szerveknek egyaránt kötelességük figyelembe venni a gyermek jogait és érdekét minden válással kapcsolatos döntés meghozatala során.

Ezt követően a közös és kizárólagos szülői felügyelet történeti fejlődését és jogi hátterét vizsgáltam a 19. századtól napjainkig, különös figyelemmel a gyermek érdekének érvényesülésére. Ennek során megállapítottam, hogy a 19. század végéig az atyai hatalom dominált, az apa döntött a gyermekek neveléséről és vagyonuk kezeléséről. Ebben az 1952-es családjogi törvény hozott először változást, amely fokozatosan elismerte az anyák szerepét és az egyenlőséget. Az 1995-ös módosítás vezette be, hogy a szülői felügyeletet alapvetően közösen kell gyakorolni, még a különélést követően is. A közös szülői felügyelet előnye, hogy mindkét szülő aktívan részt vehet a gyermek életében. A jogszabályok a gyermek legfőbb érdekét tartják szem előtt, azonban a bírósági gyakorlatban még mindig gyakrabban kerül a gyermek az anyához. Kiemeltem, hogy a gyermek érdeke mindig elsődleges a döntéshozatal

során és ez nem mindig azonos a szülők elképzeléseivel. A 2013-as új Polgári Törvénykönyv megerősítette a közös szülői felügyelet lehetőségét. Az új Polgári Perrendtartás (2016, 2020-as módosításokkal) felgyorsította a szülői felügyelet rendezése iránti perek lefolyását. A bíróság hivatalból is dönthet ideiglenes intézkedésekről a gyermek érdekében. A témában született tanulmány részletes jogtörténeti és joggyakorlati áttekintést nyújt a szülői felügyeleti jogok fejlődéséről és annak hatásáról a gyermekek érdekére. A modern jogalkotás egyre inkább előtérbe helyezi a közös szülői felelősséget, azonban a gyakorlatban továbbra is számos kihívás áll fenn, különösen a szülők közötti konfliktusok és a bíróságok konzervatív döntéshozatali mintái miatt.

A gyermek jogainak érvényre jutásával kapcsolatos kutatásaim vezettek az örökbefogadás területére. A témában született tanulmányomban igyekeztem átfogó képet nyújtani arról, hogy az örökbefogadás során miként kell a gyermek legfőbb érdekeit érvényesíteni, hangsúlyozva, hogy a gyermek jóléte – mind rövid, mind hosszútávon – az elsődleges szempont. Az örökbefogadás eredetileg az örökség, a családi név és a vérségi kapcsolatok megőrzését szolgálta, azonban a XX. század vége óta alapvetően a gyermek védelmét és biztonságos, szerető családi környezetbe való elhelyezését helyezi előtérbe. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye (különösen a 3., 9., 20. és 21. cikk) meghatározza, hogy minden örökbefogadási döntésnek a gyermek legjobb érdekét kell szolgálnia. A „legjobb érdek” tulajdonképpen a gyermek jólétének, boldogságának, egészséges személyiségfejlődésének biztosítása. Kiemelem azt is, hogy a gyermek érdeke nem fedhető le egyszerűen az anyagi jólét fogalmával, hanem magában foglalja az érzelmi, szociális és identitásbeli szükségleteket is. Részletesen ismertem az alkalmassági vizsgálat folyamatát, amely során az örökbefogadók életkora, családi állapota, anyagi helyzete, büntetlen előélete, valamint nevelési képességeik kerülnek értékelésre. Hangsúlyozom a felkészítő tanfolyamok fontosságát, melyek segítik a jelölteket abban, hogy megértsék, milyen kihívásokkal jár az örökbefogadás. Vizsgálom a gyermek származás megismeréséhez való jogát, az azzal kapcsolatos transzparenciát, valamint azt, hogy a gyermek számára fontos a biológiai családjával való kapcsolat fenntartása, amennyiben ez az ő érdekét szolgálja. Külön kitérek a mostohagyermek örökbefogadására, ahol az érzelmi kötődés, a családi kapcsolatok és a gyermeki traumák kezelése válik központi kérdéssé. Összességében az örökbefogadás nem csupán jogi eljárás, hanem egy komplex, multidiszciplináris folyamat, melynek során a gyermek legfőbb érdekeit kell minden döntés és intézkedés középpontjába helyezni, biztosítva ezzel számára a legjobb esélyt egy stabil, szerető családi környezetben való felnevelésre.

A doktori értekezésem lezárását követően lassan beérett a már korábban beindult társadalmi változás, melynek hatására egyre inkább elkerülhetetlenné vált a szülői felügyelet rendezésére és a gyermek elhelyezésére vonatkozó szabályozás aktualizálása, erre több tanulmányomban is felhívtam a figyelmet. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a szülői felügyelet rendezése minden érintett számára trauma, de különösen a gyermekek számára, akik számára az érzelmi feldolgozás nehézséget okoz. A biztonság és stabilitás elvesztése különösen nagy teher, és sokszor büntudatot éreznek a szülők válása miatt. A szülők közötti konfliktusok kezelésének minősége nagymértékben befolyásolja a gyermek hosszú távú érzelmi és pszichés fejlődését. Magyarország 1991-ben csatlakozott az ENSZ Gyermekjogi Egyezményéhez, amely a gyermek mindenképp felett álló érdekét helyezi előtérbe minden olyan jogi eljárásban, amely a gyermeket érinti. Az Egyezmény 3. cikke kimondja, hogy minden hatósági és bírósági döntés során a gyermek érdeke elsődleges. Ugyanakkor a gyakorlatban számos kihívás merül fel a gyermek érdekeinek pontos meghatározásával kapcsolatban. Nincs egyértelmű válasz arra, mi a gyermek érdeke, és sok esetben a gyermek rövid- és hosszú távú érdekei eltérhetnek egymástól. A gyermekek véleménynyilvánítási jogát nemzetközi és hazai jogszabályok is biztosítják. Az ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 12. cikke, valamint a Polgári Törvénykönyv (Ptk.) is lehetőséget biztosít arra, hogy a gyermek véleményt nyilvánítson a vele kapcsolatos döntésekben. A gyermeknek joga van ahhoz, hogy a bíróság vagy más hatóság meghallgassa őt, figyelemmel életkorára és érettségi fokára. A bíróság köteles a gyermek véleményét figyelembe venni, de a végső döntést a bíróság hozza meg, nem pedig a gyermek. Korábban az volt az elterjedt nézet, hogy a gyermekeknek nincs helye a bírósági eljárásokban, mivel ez túl nagy stresszt jelentene számukra. Azonban ez a megközelítés mára megváltozott. A modern szemlélet szerint a gyermek véleménye fontos, és meghallgatása segíthet a döntéshozatalban. A gyermekeknek szükségük van megfelelő tájékoztatásra arról, hogy mi történik körülöttük, és joguk van véleményt formálni saját helyzetükről. Ugyanakkor fontos, hogy a gyermek véleménynyilvánítása ne jelentsen számára túlzott érzelmi terhet, például ne neki kelljen dönteni a szülők közötti konfliktusokban. A 2021. évi LXII. törvény megerősítette a gyermek véleménynyilvánítási jogát, és előírta, hogy a bíróság köteles értesíteni a gyermeket arról, hogy joga van véleményt nyilvánítani az őt érintő eljárásokban. Ez a rendelkezés egyértelműen a gyermek jogait kívánja biztosítani, ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a gyermeket mindenáron meg kell hallgatni. A bíróságnak figyelembe kell vennie a gyermek életkorát és érettségi fokát, és csak akkor kell meghallgatni, ha az a gyermek érdekében áll és ő is szeretné. A törvényi változások bevezetése azonban vegyes fogadtatásban részesült. Sok esetben a közvélemény és a jogi szakma nem volt felkészülve a gyermekek véleménynyilvánításának fontosságára, és a

törvénymódosítást követően számos negatív vélemény látott napvilágot. A váltott gondoskodás, amely lehetővé teszi, hogy a szülők felváltva, azonos időtartamban neveljék a gyermeket, 2022. január 1-jével bekerült a jogszabályok közé. Ezzel lehetőség nyílt arra, hogy a gyermek mindkét szülőjével egyenlő időt töltsön. Ez a megoldás gyakorlati tapasztalatok alapján segíthet csökkenteni a szülői vitákat, és biztosítja, hogy a gyermeknek mindkét szülője jelen legyen az életében. A bíróságok számára fontos változás az is, hogy immár az egyik szülő kérelmére is dönthetnek a közös szülői felügyeletről, ha az a gyermek érdekében áll. Ez segít elkerülni azt, hogy a gyermek és valamelyik szülő kapcsolata megszakadjon a válás után. A gyermekek érdekei és jogai egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a szülői felügyelet rendezése során. A gyermek véleménynyilvánítási joga különösen fontos eleme a döntéshozatalnak, és az utóbbi évek jogszabályi változásai célzottan a gyermekek érdekeinek védelmét szolgálják. A gyorsított eljárások és a váltott gondoskodás bevezetése segít abban, hogy a gyermekek életében a válás okozta stressz minimalizálható legyen, és mindkét szülő egyenlő arányban vehessen részt a gyermek nevelésében.

A világjárvány lecsengését követően újra előtérbe kerültek a gyermekek jogai, melynek hatására több jogszabálmódosításra is sor került. A témában született tanulmányomban a gyermek érdekeinek biztosítása érdekében végrehajtott, a Polgári Törvénykönyvben (Ptk.) történt módosítások részletes ismertetésére törekedtem. A jogszabálmódosítás célja a gyermek jólétének, egészséges fejlődésének és stabil életkörülményeinek elősegítése. Igyekeztem több szempontból elemzi a gyermek legfőbb érdekének fogalmát és annak érvényesülését a családjogi perekben, kiemelve az alábbi fő pontokat. A gyermek jogainak biztosítása az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye alapján kiindulva az elsődleges szempont, melynek értelmezése – a „legjobb érdek” – nemcsak jogi, hanem gyakorlati és etikai kérdés is, különösen akkor, ha több gyermek érdekei ütközhetnek. Az 1991-es ratifikációtól kezdve folyamatosan módosultak a gyermekvédelmi és családjogi szabályok. Kiemelten tárgyaltam a 1997-es gyermekvédelmi törvényt, a későbbi módosításokat, valamint az új Ptk. rendelkezéseinek átalakulását, amelyek egyre inkább a gyermek érdekét helyezik előtérbe. A módosítások többek között szabályozzák a közös szülői felügyelet gyakorlását és annak bírósági rendezését. Részletesen kitérek a váltott gondoskodás fogalmára és hangsúlyom a gyakorlati feltételek teljesülésének fontosságát, mint a lakóhelyek közelsége, kommunikációs és együttműködési képesség, valamint a gyermek életkorának és érettségének figyelembevételét. Rávilágítok arra, hogy a bíróságoknak a döntéshozatal során nem csupán a szülők jogait, hanem a gyermek érdekeit kell mérlegelniük. Ennek része a

gyermek meghallgatásának lehetősége, amely segít abban, hogy a döntések valóban a gyermek szükségleteit szolgálják.

Külön tárgyalom a kapcsolattartás jogi rendezését, beleértve az okmányok átvételét, az akadályozás elleni intézkedéseket és a bírósági végrehajtás eszközeit. A cél a gyermek számára biztosítani, hogy a különélő szülővel fennmaradó kapcsolata ne szenvedjen csorbát, és az akadályok minél előbb megszűnjenek. Összességében azt a jogi és társadalmi tendenciát igyekszem bemutatni, hogy a gyermek érdekét – mint alapelvet – a jogalkotás és a bírósági gyakorlat is egyre inkább előtérbe helyezi, miközben a változó társadalmi körülményekhez és nemzetközi előírásokhoz igazítja a családjogi szabályokat.

Az IDEA projektben folytatott tevékenységem során figyeltem fel arra, hogy az Egyesült Királyságban a bírók között már vannak olyanok, akik nagy hangsúlyt helyeznek a gyermekkel való kommunikációra és a gyermek véleményének figyelembevétele terén is jóval mások előtt járnak. Így kerültem kapcsolatba Jackson bíró levelével, illetve Laura Lundy munkásságával, melyek nagy lökést adtak a további kutatásokhoz. Az ennek nyomán született tanulmányomban az alábbi főbb témákat tárgyaltam: Milyen életkortól kell meghallgatni a gyermeket? Ki végezze a meghallgatást? Milyen környezetben történjen? Hogyan kell biztosítani, hogy a gyermek véleménye valóban érvényesüljön a döntéshozatal során? Laura Lundy ír kutató által kidolgozott modellt is bemutatam, mely négy tényezőt határoz meg a gyermek bevonásához: Tér (Space): Biztonságos, ítéletmentes környezet a véleménynyilvánításhoz. Hang (Voice): A gyermek életkorától függetlenül jogot kell biztosítani a véleménye kifejezésére. Hallgatóság (Audience): A döntéshozók (bírák, szakértők) valóban figyeljenek a gyermek véleményére. Befolyás (Influence): A gyermek véleményének tényleges hatása legyen a döntésekre. Egy angol bíró, Peter Jackson, egyedi módon, személyes hangvételű levelet írt egy 14 éves fiúnak az ítélet magyarázataként. A levélben érthetően kifejti a döntés okait, tiszteletben tartja a gyermek véleményét, és segít neki megérteni az ítélet lényegét. A levél célja az volt, hogy a gyermek ne érezze magát figyelmen kívül hagyva és jobban elfogadja az ítéletet. Magyarországon ekkor még nem alakult ki egységes protokoll a gyermekek bírósági meghallgatására és tájékoztatására. Felhívtam a figyelmet arra, hogy egyre inkább terjedő gyakorlat a 14 év feletti gyermekek előzetes írásbeli értesítése a bírósági eljárásról, de hangsúlyoztam, hogy fontos lenne a gyermek tájékoztatásának egységesítése, például egy érthető nyelvezetű levél formájában. Javaslatként felmerült, hogy a családjogi bírák számára pszichológiai és kommunikációs képzést kellene biztosítani. Álláspontom szerint a gyermekek eljárásbeli jogainak érvényesülése kulcsfontosságú a modern igazságszolgáltatásban. A

nemzetközi példák (pl. az angol bírói levél) segíthetnek abban, hogy a gyermekek valóban aktív szereplői legyenek a saját sorsukat érintő eljárásoknak. A gyermekekkel való kommunikáció javítása nemcsak a jogi eljárások hatékonyságát növelné, hanem csökkentené a gyermekeket érő pszichológiai terheket is.

IV. A rehabilitációs értekezés

Habilitációs értekezésemben a gyermekek jogait, részvételét és képviselését vizsgáltam az őket érintő polgári eljárásokban. A kutatás célja annak bemutatása, hogyan érvényesülnek a gyermekjogok az igazságszolgáltatásban, milyen jogi és gyakorlati kihívásokkal kell szembenézniük a gyermekeknek és a döntéshozóknak, valamint milyen reformokra lenne szükség a gyermekbarát igazságszolgáltatás megteremtése érdekében.

IV. 1. A gyermek jogai az igazságszolgáltatásban

Az értekezés elején áttekintettem a gyermekjogok történeti fejlődését és azok igazságszolgáltatásban való megjelenését. Rámutattam arra, hogy bár a gyermekjogok az utóbbi évtizedekben egyre nagyobb hangsúlyt kaptak a jogalkotásban, a gyakorlati érvényesülésük még mindig nem teljes körű.

A gyermekjogok történeti fejlődése az egyik kiindulópontja az értekezésnek, ezért igyekeztem tételesen felsorolni és röviden bemutatni azokat a nemzetközi dokumentumokat, melyek az ENSZ, az Európai Unió, az Európa Tanács, valamint a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia égisze alatt születtek. Röviden kitértem az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatára is. Ezen iránymutatások mind fontos szerepet játszottak abban, hogy a gyermeket ma már nem kicsi és jogfosztott felnőttnek tekintjük, hanem felismertük, hogy különleges bánásmódra és védelemre van szükségük. Az ezen kijelentéssel kapcsolatos látszólagos ellentmondást is igyekeztem feloldani. Amikor a gyermekeket megillető jogokról beszélünk legelőször megjelenik egy védtelen, gyámolításra szoruló, ártatlan gyermek képe, akit a felnőttek feladata védelmezni és támogatni. Ugyanakkor a gyermeket számtalan joggal is felruháztuk, mely jogokat és annak lehetőségét, hogy ezekkel élni is tudjon, szintén a felnőtt társadalom kötelessége biztosítani. Ezen jogok közül kiemelkedik az értekezésben vizsgált véleménynyilvánításhoz való jog, mely egyúttal feltételezi, hogy a gyermek képes adott kérdésben véleményt formálni és azt ki is tudja fejezni. Ehhez egy minimális szintű érettséggel kell rendelkeznie. A látszólagos ellentmondás innen ered, ugyanis nehezen tudjuk – a diszkrimináció veszélye nélkül – definiálni az ítélőképességet. A gyermeki jogok minden gyermeket megilletnek, de bizonyos korlátok miatt nem mindenki tud élni velük.

A nemzetközi alapok ismertetését követően térek át a hazai szabályozásra, mely az 1989-es ENSZ Egyezmény aláírását követően indult el és azóta is meglehetősen dinamikusan fejlődik. A Gyermekjogi Egyezménynek köszönhetjük a Csjt. módosítását és a Gyermekvédelmi Törvény megszületését. A nemzetközi jogfejlődés természetesen a hazaira is hatással volt, ezért

az új Kódexekben (Ptk., Pp.) már ezen új megközelítések is megjelentek. Röviden bemutattam az említett jogszabályok kifejezetten a gyermek érdekében, a rendszerváltozást követően bevezetett módosításait, azok indokait és hatásait. Külön kitértem a magyar kormány által a gyermekbarát igazságszolgáltatás éve keretében hozott intézkedésekre. Kísérletet tettem arra, hogy megvilágítsam mi a különbség a gyermek mindenek felett álló érdeke, valamint a gyermek legfőbb vagy legjobb érdeke között, mely probléma egy fordítási hibából eredt. Az is lényeges és nehezen megválaszolható kérdés, hogy tulajdonképpen mi a gyermek érdeke, mi alapján és ki képes azt kétségtelenül megállapítani.

Ezt követően részletesen bemutattam az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága által 2010-ben kiadott, a gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatást, mely nem kötelező erejű, de nagy hatással volt az európai jogfejlődésre, így a magyar jogszabályokra és a joggyakorlatra is. Ismertettem a gyermekbarát igazságszolgáltatás alapelveit és sarokpontjait, miközben igyekeztem feltárni az ellentmondást a gyermekbarát és a gyermekközpontú igazságszolgáltatás között. Két kérdést tárgyaltam részletesebben. Először a gyermek tájékoztatásához való jogát, melyre az eljárás előtt, alatt és azt követően is szüksége van, minden esetben az életkorának megfelelő színvonalon, természetesen úgy, hogy azt megértse. Ez bizonyos esetekben alapos szakértelmet igényel. A másik lényeges sarokpont a véleménynyilvánításhoz való jog, mely szorosan összefügg a meghallgatáshoz való joggal. Ezzel kapcsolatban a 2022-es Ptk. módosítás miatt is rengeteg megválaszolásra váró kérdés merült fel, melyekre igyekeztem kielégítő válaszokat adni. Például, hogy a bíróságnak az eljárás mely szakaszában, milyen formában és tartalommal, milyen úton és mely gyermekeket kell a véleménynyilvánítás lehetőségéről tájékoztatni. A jogszabályi rendelkezés és a Brüsszel 2B rendelet által megfogalmazott elvárás szerint az ítélőképessége birtokában lévő gyermekek számára kell erről tájékoztatást adni, de egyelőre az sem teljesen egyértelmű, hogy ki számít ítélőképesnek, valamint az sem kristályosodott még ki, hogy az ítélőképesség meglétét vagy hiányát a bíró mi alapján és hogyan tudja megítélni. Egyelőre annyi bizonyos, hogy ez nem szakértői kérdés, erről a bíróságnak magának kell meggyőződnie. Amennyiben a gyermekhez eljutott a tájékoztatás és élni is kíván a jogával, a következő kérdések, hogy ki, hol, hogyan, milyen körülmények között hallgassa meg a gyermeket. A rendelkezésre álló szakirodalom, valamint a pszichológiai ismereteim alapján dolgoztam ki egy iránymutatást erre nézve. Kitértem arra is, hogy miért fontos a gyermek meghallgatása, miért nem hozhatjuk meg az életét befolyásoló döntéseket a feje felett. Javaslatot fogalmaztam meg azzal kapcsolatban, hogy a gyermek által elmondottakat a bíróság miként kezelje, annak milyen súlya lehet a döntés meghozatala során,

valamint az sem elhanyagolható szempont, hogy elhangzottakat bizalmasan kezeli-e vagy sem. A gyermek számára lelkiileg megterhelő lehet – még akkor is, ha nem sodródott lojalitáskonfliktusba – ha tudja, hogy az általa elmondottakat a bíró jegyzőkönyvbe veszi és azt a szülők megismerhetik.

IV. 2. A gyermek ügyvédje

Az értekezés másik nagy egysége a gyermek ügyvédje címet viseli. A gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás már 2010-ben lefektette az alapokat, amikor javasolta, hogy a gyermek eljárásbeli jogainak hatékony érvényre jutása érdekében biztosítsunk számára külön képviselőt. Az iránymutatás csak ajánlásokat fogalmaz meg ezzel kapcsolatban, így minden ország a saját társadalmi és gazdasági igényeinek megfelelően alakíthatta ki a kereteket. Másfél tucat európai ország jogi szabályozását és gyakorlatát mutattam be a gyermek értesítése, meghallgatása és perbeli képviselője témakörökben. Tekintettel arra, hogy mindegyik alapja a Gyermekjogi Egyezmény és az Európa Tanács által megfogalmazott iránymutatás sok hasonlóságot tapasztalunk, azonban vannak egészen egyedi, a gyermek szükségleteire és igényeire érzékeny megoldások. A bemutatott jó gyakorlatok nyomán igyekeztem megválaszolni az intézmény bevezetése kapcsán felmerülő jogos kérdéseket, eloszlatni az aggályokat. Hazánkban ez még meglehetősen gyermekcipőben jár, a bíróság által a gyermek számára kirendelhető ügygondnok és eseti gyám nem egészen azt a célt szolgálja, amit a más országokban már működő gyermek ügyvédje vagy a gyermeksegítő.

Az értekezés végén összegyűjtöttem azokat a pontokat és kérdéseket, melyekre többféle választ is adhatunk, a végleges megoldás megalkotásához társadalmi és széleskörű szakmai egyeztetésre lenne szükség. A jogosan felmerülő kérdések nagy vonalakban a következők voltak: mely eljárásokban lehet szüksége a gyermeknek a külön képviselőre? Minden gyermek számára biztosítsuk ezt a lehetőséget vagy kössük életkorhoz, esetleg ítélőképesség meglétéhez? Amennyiben ez utóbbi lenne a feltétel, azt ki, mikor és mi alapján határozza meg? Ezt követően egyértelműen körül kellene határolni, pontosan mit várunk a gyermek segítőjétől, pontosan mi is lenne a feladata. Ehhez kapcsolódóan milyen végzettsége és szakmai tapasztalata legyen a gyermek segítőjének? A következő kidolgozásra váró részletkérdés, hogy a segítőt ki rendeli ki vagy bízta meg? A gyermek törvényes képviselőtét a szülők látják el, kézenfekvő lenne tehát, hogy a gyermek segítőjét is ők bízzák meg, de ez ellentétes lenne a jogintézmény céljával. Szükséges kidolgozni annak kereteit is, hogy a segítő munkájának díjazását ki állja, valamint annak mértékét ki határozza meg? Megkerülhetetlen kérdés, amely feltétlen szabályozásra szorul: a gyermek perbeli jogállása. Ki kell dolgozni továbbá annak

részletszabályait, hogy a képviselő tevékenységét ki ellenőrzi, felügyeli, továbbá, hogy milyen következményekkel járhat az, ha a gyermek érdekét nem megfelelően képviseli.

Az értekezés hangsúlyozza, hogy a gyermekek aktív részvételének növelése az igazságszolgáltatásban nemcsak jogi, hanem erkölcsi és pszichológiai kérdés is. Véleményem szerint egy modern igazságszolgáltatási rendszernek biztosítania kell, hogy a gyermekek ne csupán tárgyai, hanem tényleges részesei legyenek a saját sorsukat érintő döntéseknek. A kutatás végső célja, hogy hozzájáruljon a magyar igazságszolgáltatás fejlődéséhez, és elősegítse egy emberközpontúbb, gyermekbarát jogrendszer kialakítását.

Publikációk jegyzéke:

- 1.) **Dissolution of marriage and difficulties of recognition** (with Dalia Perkumiene) In. Kauno Kolegija 2015 Litvánia. Legal regulation of marriage dissolution in Lithuania and Hungary MOKSLO TAIKOMIEJI TYRIMAI LIETUVOS KOLEGIJOSE 11: pp. 170-177.
- 2.) **Difficulties regarding family dissolution in Hungary** In. Anuario de la Facultad de Derecho 2016 Spanyolország 407-413.
- 3.) **Why is joint custody and alternating residence is so exceptionel in Hungary?** In. Kauno Kolegija, Litvánia 162.-169. Šiuolaikinės teisės tendencijos tarptautinės teisės kontekste 2015” „Actualities of modern law in international context“
- 4.) **A szülői felügyelet rendezésének főbb európai modelljei** In: Acta Universitatis Szegediensis, Forum acta juridica et politica, (5) 1.161-174. 2015
- 5.) **A Vojnity vs. Hungary ügy és ami mögötte van** (2016) Ünnepi kötet dr. Czucz Ottó egyetemi tanár 70. születésnapjára. 649-656
- 6.) **A házasság felbontása és annak körülményei statisztikai adatok tükrében** Glossa Iuridica 2016. III. évfolyam 1-2. szám. 17-29.
- 7.) **A jog és a pszichológia összekapcsolódása: úton egy új tudományág kialakulása felé** In.: (szerk.) Homoki-Nagy Mária Acta Juridica et Politica Ünnepi kötet Dr. Zakar András egyetemi tanár 70. születésnapjára, Szeged, 2017. 291-302.
- 8.) **A gyermek meghallatása a bírósági eljárásban** In.: Lege Duce, Comite Familia. Ünnepi tanulmányok Tóthné Fábián Eszter tiszteletére jogász pályafutásának 60. évfordulójára, Pólay Elemér Alapítvány, Szeged 2017. 515.-526.
- 9.) **Hogy mondjam el, hogy Te is megértsd? A bírói kommunikáció és a gyermek tájékoztatáshoz való joga egy angol példa tükrében** Családi Jog 2018/1. 1-8.
- 10.) **Jogi pszichológia** (tankönyv fejezet) Pszichológia a közszolgálatban II. NKE 2018. 167-178.
- 11.) **A helyzetgyakorlatról igazságügyi szakértőknek.** Igazságügyi szakértők első jogi képzése, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó 2017. (könyvfejezet)
- 12.) **Lélektani folyamatok és ezek következményei a szülők kapcsolatának felbomlása során.** Magyar Rendészet 2018/3. 125—137.
- 13.) **Házasság és család – tradíciók és új tendenciák** In: Kovács, Péter (szerk.) Ünnepi kötet Dr. Katona Tamás egyetemi tanár 70. születésnapjára, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar (2018) 371-386.

- 14.) **Fejlődéslélektani ismeretek.** In. (szerk.) Hegedűs Andrea: A gyermekek jogaival kapcsolatos ismeretek bővítése és készségek fejlesztése a gyermekek védelme érdekében. E-handbook, 2018. 279-319.
- 15.) **A családon belüli erőszak pszichológiai jellemzői.** In. (szerk.) Hegedűs Andrea: A gyermekek jogaival kapcsolatos ismeretek bővítése és készségek fejlesztése a gyermekek védelme érdekében. E-handbook, 2018. 320-354.
- 16.) **A gyermek jogainak érvényesülése a szülői felügyelet rendezésére irányuló perekben** Ars Boni 2019
- 17.) **Börtönben a családtag – Börtönügyi Szemle 2019. 2. szám. 47-60.**
- 18.) **A szülői felügyelet tartalmának és rendezésének jogtörténeti fejlődése, DIKÉ 2019/1.**
- 19.) **A gyermek jogainak érvényesülése a magyar polgári eljárásban** Erdélyi Jogélet Kolozsvár 2019. MFI
- 20.) **Difficulties raised by child custody decisions in Hungary** A szerb és a magyar jog harmonizációja az Európai Unió Jogával – tematikus tanulmánykötet VI. kötet 2018 Novi Sad Szerbia
- 21.) **Generációs különbségekből adódó motivációs nehézségek a munkahelyeken**
In: Acta Universitatis Szegediensis, Forum acta juridica et politica, (10) 2. 289-310. (2020)
- 22.) **A házassági krízisek pszichológiai háttere és néhány megoldás a békés válás érdekében** Családi Jog 2021. március. XIX. évfolyam 1. szám. 1-8.
- 23.) **Pszichológia joghallgatóknak** Tankönyv 2020 SZTE ÁJK
- 24.) **A sztrájk alanyai, célja és formái.** Könyvfejezet. (szerk.): Szilágyi János Ede-Hrecska-Kovács Renáta: A sztrájkjog összehasonlító jogi elemzése egyes európai államokban. MFI Tudományos közleményei. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2021. 74.-102.
- 25.) **A gyermek jogainak érvényesülése a határokon átnyúló gyermekelviteli jogvitákban** Magyar Jog LXVIII. évfolyam 5. szám, 2021. május, 261.-272. MFI
- 26.) **Szülő – gyermek kapcsolattartás végrehajtása koronavírus járvány idején** (MFI) Magyar Tudomány Ünnepe, Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, tanulmánykötet
- 27.) **A gyermekjogok szabályozása és e jogok érvényesülése a szülők „válása” esetén** DIKÉ 2021/1.

- 28.) **A nemi identitás védelme vs. a nem jogi elismerése** Jogtudományi Közlöny 2021. szeptember, 369-380.
- 29.) **A gyermek kapcsolattartáshoz való jogának érvényesülése világjárvány idején** Szabó Imre ünnepi kötet 2021. 469-476.
- 30.) **A szülői felügyelet rendezése – Jogi keretek és pszichológiai háttér** (MFI) Glossa Iuridica 2021/4. 73-94.
- 31.) **A családon belüli erőszak jeleinek felismerése – Mit tehet a háziorvos?** Med et Jur 2021 19-24.
- 32.) **Mit tehet a gyermekorvos, ha bántalmazás jeleit észleli?** Med et Jur különszám 2021 9-14.
- 33.) **BESZÁMOLÓ A „LOCAL AND INTERNATIONAL CHARACTERISTICS OF FAMILY PROTECTION IN CENTRAL EUROPE” C. KONFERENCIÁRÓL** MFI 2021/4 Glossa Iuridica 305-317.
- 34.) **Covid 19 Pandemic and domestic violence.** A szerb és a magyar jog harmonizációja az Európai Unió Jogával. Tematikus tanulmánykötet. VIII. kötet, Újvidéki Jogtudományi Kar. Kiadói Központ. 339-348. 2022 Novi Sad
- 35.) **A gyermek jogainak érvényesülése örökbefogadás esetén – Családi Jog 2022** december 20.-26. MFI
- 36.) **Safe in the family** - European Integration Studies Miskolc 2023
- 37.) **Közös vagy kizárólagos szülői felügyelet? – a gyermek érdekének érvényre jutására a polgári kortól napjainkig** DIKÉ 2022
- 38.) **Örökbefogadás Spanyolországban** In. (szerk) Benyusz Márta – Visontai-Szabó Katalin: A gyermek érdekének biztosítása az örökbefogadás során. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2023.
- 39.) **Bevezetés** In. (szerk) Benyusz Márta – Visontai-Szabó Katalin: A gyermek érdekének biztosítása az örökbefogadás során. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2023.
- 40.) **Örökbefogadás az Egyesült Királyságban** In. (szerk) Benyusz Márta – Visontai-Szabó Katalin: A gyermek érdekének biztosítása az örökbefogadás során. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2023.
- 41.) **A gyermek legfőbb érdekének biztosítása az örökbefogadás során** In. (szerk) Benyusz Márta – Visontai-Szabó Katalin: A gyermek érdekének biztosítása az örökbefogadás során. Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2023.

- 42.) **A gyermek érdekének biztosítása az örökbefogadás során.** Mádl Ferenc
Összehasonlító Jogi Intézet, Budapest, 2023. – könyvszerkesztő
- 43.) **Ensuring the child's best interest in case of adoption**– A szerb és a magyar jog harmonizációja az Európai Unió Jogával. Tematikus tanulmánykötet. IX. kötet, Újvidéki Jogtudományi Kar. Kiadói Központ. Novi Sad 2023
- 44.) **Recent modifications in the Hungarian Civil Code to ensure the child's best interest.** In.: Central European Legal Studies – Selected Essays on Actual Legal Issues from a Comparative Legal Approach 2023.
- 45.) **A gyermek érdekében bevezetett újítások a tíz éves Polgári Törvénykönyvben.** In:
Miskolczi-Bodnár Péter (szerk.) 10 éves a Polgári Törvénykönyv, Patrocinium Kiadó, pp 225-237 (2024)
- 46.) **A szülői felügyelet rendezésének aktuális kérdései a gyermek jogainak tükrében.** Ünnepi kötet Nochta Tibor Professzor Úr 65. születésnapjára 2023
- 47.) **A kötelező szülőtartás -áldás vagy átok?** – Családi Jog 2024/3
- 48.) **Legal background and practical issues of compulsory parental support - Central European Civil Law Studies 2024.** Nagyvárad
- 49.) **Családi Jog tankönyv – Patrocinium 2024**
- 50.) **Családi Jog röviden angolul 2025**
- 51.) **A létre nem jött és az érvénytelen házasság szabályozásának fejlődési íve.** Forum Acta – 130 éves a házassági törvény 2025. (megjelenés alatt)
- 52.) **Gyermekek a háborúban** – Novi Sad 2024. (megjelenés alatt)
- 53.) **A SZÜLŐ NEVELÉSHEZ VALÓ JOGA ÉS A GYERMEK SZEMÉLYISÉGI JOGAINAK KONFLIKTUSA A DIGITÁLIS VILÁGBAN 2025** (megjelenés alatt)